

KORAI ÉVEK

– regényrészlet

(...)

– Psszt – Balázs megfogta a könyököm, miközben mindketten megálltunk és hallgatózni kezdtünk –, innentől lassan!

A lábunk alól, mintha távolból, a föld gyomrából jönne, tompa muzsikaszó meg emberektől való moraj gomolygott elő, időnként hallani véltem, amint csapódnak az udvarra nyíló ajtók. A szobám egy hosszú folyosóra nyílt, de nem kellett végigmenünk rajta, mivel a közepe tájékaról lépcső vezetett az alsóbb szint felé. Lassan ereszkedtünk alá, akárha hideg vízbe merítkeznénk, és amint erősebb zörgés-járkálás hallatszott odalentről, azon nyomban visszaléptünk néhány lépcsőfokot. Magunkból semmit meg nem mutatva végül elértük az alját, ott balra fordultunk, és mert a főajtó szemünkben nem tűnt valami alkalmasnak a használatra, igen cifra, kacsaringós utat kellett tenünk, hogy a nagyterem hátába kerüljünk. A konyha előtt levágtunk egy szűk folyosóra, ez egyenest a pincébe vezetett, leginkább ott lehetett várni, hogy észrevétlen mozoghatunk, így leereszkedtünk, és innentől a folyosóktól, raktárszobáktól sűrűn felszabdalt föld alatti térben haladtunk tovább. Már félútnál is messzebb jutottunk, amikor egyszer csak ajtó csapódott, de oly váratlansággal, hogy alig tudtunk belépni az egyik kiszögellés mögé, mellettünk lihegve, fújtatva egy étékfogó haladt el, kezében kis fél akós hor-

dó, valami ritka borért szalajthatták, igencsak iparkodott, sapkája oldalra csúszva, hosszú orra hegyén izzadtságcsöpp, szeme a nagy sietségtől kimeredve csak maga elé figyelt, a nyakán oldalt egy barnálló anyajegy, oly közel haladt el mellettünk, ha lépek egyet előre és kinyújtom a kezem, megfoghattam volna. Amint döngve bezárult mögötte az ajtó, egy darab ideig mozdulatlanul füleltünk tovább, de teljes volt a csönd: ekkorra már annyira hátul kerültünk az épületben, hogy még a lakoma hangjai sem értek el idáig. Tovább haladva a nyugati szárny felé, az egyik oldalra leágazó, sehová sem vezető folyosóról, ahol régi, már nem használatos ládákat, szekrénykéket, öreg ágyat, ablakra való vas rostélyokat, ráamákat, szakadozott sátrakat és egyebet tartottak, valami zaj hallatszott. Közelebb léptünk, és akkor a folyosó végén lévő kis helyiségből, ahol emlékeim szerint hintónak meg szánnak javítására való holmik voltak fölhalmozva, megint valami motozásféle nesz szűrődött ki. Csendben odalopakodtunk az ajtó elé, hallgatni, mi van mögötte. Én magam sehogyan sem voltam képes kivenni, ezért egészen közel hajoltam, de mindhiába: hirtelen még csak nevet se tudtam volna találni arra, hogy mi ez a szötymörészás, így jobb híján ránéztem pajtásomra, hát ez meg mi a ménkű légyen, de Balázs is csak a vállát vonogatta. Egy darabig eltartott, mikorra rájöttünk, hogy Bertóthy uram sóhajtozik, motoskál a küblin odabenn. Magunkban rengeteg sok sikert kívánva néki, odahagytuk dolgával, éreztük, jó lesz iparkodni, mivel nem lehetett tudni bizonyosan, vajon a cena előtt vagy csak utána nyitja ki az aranyos ládikákat a nagyságos úr.

Amint közeledtünk a cél felé, egyre jobban hallhatóvá lett a muzsikaszó, de még csak annál a résznél tartottak, ami megelőzi az étkek tálalását, így hát nem késtünk le semmőről. Felérve a pincéből hamar előbukkantunk a főfolyosón, de egy-kettőre el is tűntünk róla: egy szobába léptünk, ami már szomszédos volt a nagyteremmel, ide hordták fel a konyhából az elkészült ételt, hogy aztán csinosan elrendezgessék a nagy ezüst tálakon. Igen nagy serénykedésben leltük a népet:

az asztalnokok, étekhordók, tálalók, pohárnokok, inasok hangyákként nyüzsögtek, a konyhamester ugyancsak ösztökélte őket, de ez a sürgés-forgás épp kapóra jött nekünk, és számoltunk is véle, mert ügyet se vetett ránk senki, így feltűnés nélkül egy oldalajtóhoz léptünk, és egy sóhajtásnyi idő múlva már egy kis folyosón álltunk.

Ez a folyosó a legkülönösebb volt mind közül, ami a sárvári várban található. Tán nem is szolgált rá teljesen a folyosó névre, hiszen az oldalajtón kilépve bal kéz felé nem lehetett fordulni, mert azt a részt befalazták. Jobbra tekintve pedig látszott, hogy tart ugyan vagy harminc-negyven lábnyi hosszan, de a vége ott is fallal zárul. Keresztben annyira szűk volt, hogy két ember csak egymás mögött tudott haladni benne, és az egész létezése első ránézésre minden értelem nélkül valónak tűnt fel a szemlélő előtt, csak mikor elértük a falat a legvégén, akkor vált láthatóvá oldalt egy kisded ajtó, éppen csak annyi, hogy leguggolva át lehessen bújni rajta. Balázs egy vaskarikát húzott elő, rajta jónéhány kulccsal, észrevétlen sikerült elcsennie, mielőtt a szobámhoz indult, kiválasztotta a legkisebbet, aztán kinyitotta az ajtócskát, igaz, nem éppen könnyen, mert a zár is, kulcs is oly rozsdás volt, hogy nekem úgy tűnt, régen látták egymást. Mikorra mégis engedett, lehajolva átbújtunk nyílásán.

A nagyteremben álltunk, annak is a félhomályba eső, hátsó részén, ahol díszes oszlopok sorakoztak, mögöttük bukkantunk ki a kicsinyke ajtón. Régen, az építéskor menekülő útnak-ajtónak lett ez kitalálva, de mivel Isten segedelmével sem a török, sem más ellenség Sárvárra nem ért el, így nem került használatba. Az oszlopokra rakva ugyan fáklék is égtek, de azok is a terem felé vetettek világot, a mögöttes oldalt árnyékban hagyták. Ehhez még hozzá a hátsó részt üdvösen takarva, pár lépésre az oszlopnak előtte egy nagy réz gyertyatartó állott, rejtekhelynek gondolni se lehet jobbat, mert ha éppen hátra nem került valaki, ahol különben semmi dolga nem volt, engem észre nem lehetett venni, én meg láthattam mindent könnyen, mégis.

Akkorra már a szolgák kezdtek körbejárni a mosdómedencékkel, kancsókkal, tiszta kendőkkel a kézmosáshoz, minden zavar nélkül mozogtak, megszokhatták már a kiszolgálást, mert ha nem volt vendég, vagy nagy kíséret a várban, naponta akkor is rendszeren tizennégy asztalra terítettek, nyolcvan fő személyzetre mindig kellett főzni, a dominus asztalnál a főember servitorok ültek, utána rang szerint lefelé a többiek. Most azonban még több étkek alá rendelt asztalt állítottak, és a tányérok, tálak, edények, tálcák mind a legszebbek lettek felrakva, a pohárszék drága, tiszta, fehér ruhával letakarva, rajta szépen elrendezve arany serlegek, csészék, ezüstpoharak, kristály ivóedények, közöttük az úrnak ötvös által csinált, aranyos, lábas, fedeles kupája, oldalán gazdag, mives domború munka, a fő helyen lévő asztal, hol a legrangosabb méltóságok ültek, ugyancsak gondosan elrendezve: szép, drága szőnyeggel bevonva, hogy a végei majdnem földig értek, arra terítve egy drága, mintás abrosz, csak éppen hogy kisebb a szőnyegnél, rá arra is egy valamivel kisebb, más formában nyomtatott, szemet gyönyörködtető, jó illatú abrosz, megadva így a módját.

Látván, hogy a lakoma hamarost kezdődik, Balázs, a kulcsos karikát átadva, vissza-indult, én bezártam mögötte az ajtót, de épp csak a nagyobb nyugodalmam miatt, mert nem használta azt senki.

Zeneszóra kezdtek felhordani az étkeket, főtt tehénhús érkezett elsőben, utána kappan levében, petrezselyemgyökérel, szerecsendióvirággal, utána sült özcímer mandulasásával, egy egész sültmalac, fogolyadarak savanyú citromlével és így sorban, összesen huszonzét fajta étkezt hoztak, kásával főtt lúddal zárult az első fogás. Közben sűrűn ittak áldomást, Nádasdy úr még az elején külön tóosztot mondott a vendégre, Kolonich kapitány úrra, és Horváth Miklós uramnak, a kulcsárnak ugyancsak figyelnie kellett, hogy a borból sehol se légyen fogyatkozás. Én meg ekkortájt kezdtem érezni először, hogy a néném által küldött puha tyúkfi mintha kissé arrébb ballagna gyomromban, és akadna valamicske hely mellette más étkek-

nek is. Márpedig nagyon aszerint fordult a helyzet, hogy bizony végig kell nézmem az egész vacsorát, ha akarok valamit is látni: a két ládika ott állt az asztalon a nagyságos úr előtt, habár üresnek gyanítottam őket, mert mindegyik tetejére egy-egy szép kis ezüstartól volt odahelyezve, mindkettő selymes kendővel letakarva, már ott lehettek a titokzatos holmik.

Jöttek a második fogáshoz rendelt étkek, kezdtek sült szarvasnyelvvvel, aztán fácán borban főve, utána fenyőmadarak sütve, ezt Ilkám különösen ízeseen csinálta, egy részét spékeltte, jó füveket, szalonát és fenyőmagot megtörve átalverte tehénhúslével, együtt szépen megfőzte, úgy töltötte a madarakra. Szépen folytatták vaddisznóhússal feketelében, de már akkor a gyomrom rendszeren korgott, és kezdtem nagyokat nyelni, mert ha szememet behunytam is, az illatoktól attól még nem szabadultam, tálalták a sült pacstírtákat, szarvaspástétomot citromosan, fűszeresen, sült pulykát, ekkor hozták a pávát is hatalmas fatálon, szépen feldíszítve, rákot vajasan cipóban sütve, borjúvesét, de nem mondom tovább, volt vagy harminc éték, és mikorra már a szemem majd kiugrott, következett a harmadik fogás, a gyümölcsök, torták, fánkok, gyümölcsnek levei, mandulasajt, továbbá nádmézből formázott állatok, virágok alakjai, még egy vár is volt nádmézből csinálva, e harmadik fogást már számlálni sem tudtam, oly töméntelen volt. Hanem addigra ami kínokat kiálltam, az nem mindennapos. Végre, mikorra már az oszlop mögött csak épphogy szédelegtem, Nádasdy úr felállt, és igazgatni kezdte a letakart holmit. Bizony, most is megcsodáltam erős, délceg termetét, úri kiállítását. Hollófekete haját a bécsi császári borbély rövidre vágta, erős szakálla, bajusza szép formásra nyírva, szokottnál sötétebb arcbőre mutatta, miért adta rá a török félve is, tisztelve is, az „erős fekete bég” nevet.

Mindenkit majd megevett a kíváncsiság, mi lehet az, amiért az úr félfalunyi értékű pénzt adott, és amihez foghatót errefelé még nem látott senki. Bosszúságomra el kellett válnom az oszloptól kissé, hogy tisztán lássak mindent, mert az egyik étékfogó az illelről meg-

feledkezve pipiskedni kezdett, nyaka úgy megnyúlt, hogy hasonlatossá lett a darumadáréhoz. A nagyságos úr kissé előrehajolt, kinyújtotta a kezét, és leemelte a selymet. Az ezüstartólán egy barna színű, alakatlan valami hevert, de olyan csúf, ördögi, göcsörtös, hogy mindenki megrökönyödve nézte. Hosszú ideig egy püss se hallatszott, aztán Nádasdy úr, elunva a csendet, felkapta, és az asztalon keresztül a vendég felé hajította, hogy vizsgálná meg ő is, erre Kolonich uram, kitől a török jobban tart, mint egy szakasz katonától, akkorát ugrott meglepetésében, hogy a széke is földült, a bor a mentéjére fröccsent. Az a valami csendben elgurult, egy szék lába között állt meg, olybá tűnt, hogy alulról torzán vigyorogva bámul vissza a jelenlévőkre.

– No, fiam – szólt az úr a mögötte álló pohárnok legénynek – kapd föl, aztán hozd vissza ide az asztalunkhoz! – Kapi Márton, jó pajtásom volt az, úgy elsápadt, mintha eret vágta volna rajta, de nem volt mit tenni, az úr szava parancs, még ha mindjárt a pokolba kötsz is ki általa. Így hát a micsoda felé mozdult, de igen álomkóros módon, olybá tűnt, a parazsat nagyobb örömmel markolászná, minthogy hozzáérjen ehhez a fertelemhez.

– Mozogj már – dörrent rá az úr –, csak egy növény az, tán azt hiszed, bekap?

Ezen mindenki meglepődött, mert addig még csak gondolatunk se volt, mi légyen e fura szerzet, inkább készített dolognak nézett ki, hisz ily fertelmes növényt ugyan még senki se látott. Márton végül odaóvakodott hozzá, aztán leguggolva óvatosan két ujjja közé fogta, és kezét messze eltartva tétől, visszavitte a tálcára. Másnap mesélte nékem, közben végig attól rettegett, hirtelen valami mérget spriccel rá ez az ördögi teremtmény. Mikor megint a tálcán nyugodott, Nádasdy úr kezdte mondani, mifajta dolog is ez, és mire a végére ért, mindenki igen csudálkozott felette. Fura dolgokat említett róla, mert az a része, mi éppen szemünk előtt hevert, rendszeren a földben tanyázik, fölötte bokros zöldje van, de az semmire sem jó: néhányan már próbálták főzve kóstolni, de igen nagy betegség kerekedett csak belőle. Neve az még nincsen, azazhogy minde-

nütt másképpen hívják: földialma, ördög-gumó, Bécsben krumbernek emlegetik. Az úr kézbe kapott egy kést és kettévágta a gumót, hogy lássuk, mi lakozik benne. Kicsit nedves, sima, vajszerűn belül, tűrhetőbben nézett ki, mint kívülről, sokkal. Aztán Nádasdy úr fellebbentette a másik tálcát borító selymet is: ezen két növény volt, ilyen se láttunk még eddig, különösen az tűnt furcsának, amit elsőként emelt fel az úr, mert ez egy vége felé elkeskenyedő, hosszúkás henger-féle volt, rajta apró, sárgás szemek, amik teljesen beborították, de néhányat közülük kicsipentett az úr, és körbeadta, hogy közelről vizsgálhassa mindenki. A másik növény baracknál kisebb, szép, kerekded, fényes, karmazsinpiros, erre kellemetes volt ránéznie a szemnek, nem úgy, mint amarra, amit Márton oly óvakodva vitt. Ezt is kettévágta az úr, pici lé is folyt a kés mellett, belül is pirosas színű, kissé nedves, a húsába ágyazódva egészen apró magvak láthatóak benne. A nagyságos úr elmondása szerint a hispán kereskedők a tomate nevet ismételtették, amikor erről a növényről beszéltek. Ugyanúgy körbeadták, mint a többi, mindenki tapogatta, nézegette, szagolgatta, nagy csudálkozással. Hanem akkor úgy döntöttem, eleget láttam: mert a világ legcsudásabb dolga is potomságnak tetszik, ha üres a gyomor, száraz a torok, így visszavonulót fújtam, és még időben érkeztem vissza a terembe, ahová most az asztalról leszedett tálat hordták, némelyik szinte érintetlen állott, így tüstént nekiláttam, és követve az étkefogók példáját, kik már addigra javában tömték magukba a jobbnál-jobb falatokat, én is derekas pusztítást végeztem közöttük. Egy vadkan megfőtt fejével birkóztam éppen, amikor oldalt ismerős alak haladt el, rögtön odakaptam a fejem, ő nem nézett felém, csak iparkodott az ebédlő bejárata felé. Bertóthy uram volt az, és engem igencsak kezdett furdalni a kíváncsiság, vajon mi járatban, és ugyan mi lehet az üzenettel? Visszalopakodtam hát a jól ismert úton, és a kis ajtón átbújva, újra elfoglaltam helyem az oszlop mögött. Addigra már a terem javarészt kiürült, az úr volt csak odabenn egy tucat emberével, és még Bertóthy

uram. Nádasdy úr előtte állott, már a kardját is fölkötötte, hogy minél gyorsabban lóra pattanhasson, ha azt kéri az írás. Igen ám, de éppen az volt a bökkenő, hogy nem volt sehol az írás. Holott – amint azt beszédjükből sikerült kivennem – az úr végül már két emberét is a pincébe szalasztotta, hegyes botokkal azok is keresték, mindhiába. Pedig nénem nagysárfű olajára panasz nem lehetett: Bertóthy uram megesküdtött, hogy gyomrát, beleit még soha semmi így ki nem kotorta, és állította, ha őt magát most kifordítanak akár egy zsákot, bizonyost nem találnának benne egy morzsára valót se. Ez igaz lehetett, mert igen bágyadtnak tűnt, bár egyúttal ijedtnek is, mivel az úr nem volt valami csizmaszár csapkodós jókedvében.

Látszott, türtőzteti magát, de a nézése hegyesebb volt, mint a karó, amibe a törököket szokta vonni:

– Biztosan lenyelte azt kegyelmed?

– Megesküszöm mindenre, amire a nagyságos úr akarja, magának Maróthy úrnak szeme előtt vettem magamhoz! Amint találkoznak méltóságodék, Isten úgysegéljen, tanúságot téssen róla!

Erre nem volt mit szólni, Nádasdy úr fel-alá kezdett járkálni a teremben, olykor tekintetét a megszeppent futárra vetette, egy ízben lépteit megszakítva megtorpant előtte, hosszan legeltette rajta szemét, mint aki azon morfondírozik, hogy netalán megemésztődött azóta, és az üzenet valahol Bertóthy uram zsigereiben kering. Aztán fejét sűrűn csóválva megint nekiindult, keze hátul összefonva, a nagy csendben jól hallatszott, amint az összes ujjperce ropog. Mentében dühösen berúgott a pohárszék alá egy padlóra pottyant cubákot, végül visszafordult, és villámló szemmel újfent megállt előtte:

– Hány szája van kegyelmednek, amin nyelni tud, hogy így eltéved benne az étel?

De meg sem várta a választ, dühösen legyintett, és morózus képpel járkált tovább. Mukkanni sem mert senki, mert látni való volt, mennyire töri a fejét az úr, hogy megoldja ezt a rejtélyt. Egyszer csak a kardjára csapott, megpördült, és egy villanás alatt megint Bertóthy uram előtt termett:

– Aztán nem könnyített-e magán kegyelmed valahol útközben?

De már szinte válasz sem kellett, mert a kérdéstől Bertóthy uramnak leesett az álla, és látnivaló volt, amint kiül arcára az elképedt emlékezés.

– Betértem Telegdi uramékhoz egy kis szomjoltóra, akkor megfacsarta a gyomrom valami...

A Telegdi udvarház órányi kemény ügetésre van a sárvári várhoz.

– Merre keressük?

– A lenti veteményeshez húzódtam, a mögött...

Az úr szeme az oldalt álló két segédjére villant. Azok értettek belőle nyomban, kivetették magukat az ajtón, és pár minutum múlva patacsattogás hallatszott az udvar kövén. Hajnaltájban érkeztek vissza, a Telegdi-házat rettentő nagy vigasságban lelték, a kapu tárva-nyitva, fiú utód jövetelét ünnepelte az egész uradalom, de már addigra a java nép kidőlni látszott, mint széthintett búza összevissza szóródtak mindenütt a portán, annyit ettek-ittak, hogy csak fúttak, mint a disznók, Telegdi uram meg, ki csak a vacsorához egymaga egy veder bort megivott, nem bírta fölfogni ésszel, mit is keresnének nála hátul a veteményesben Nádasdy úr legényei. Azon lett volna minden erejével, hogy invitálja őket, vigadjanak együtt, aztán, mikor próbálták előtte lefösteni, mi is légyen oka e késői vizitnek, csak pislogott, ezért egy idő után odahagyták, fáklyákat ragadva nélküle mentek hátra.

Jó fertályóra keresgélés után meg is lelték, amiért jöttek, majd kis vízzel megtisztogatva az értékes zsákmányt, késedelem nélkül fordultak vissza Sárvár felé. Mikor Nádasdy úr elolvasta az üzenetet, a végére érve ugyancsak gondterheltnak látszott, de a helyzet inkább lehetett aggasztó, mint végzetes, mert nem adott parancsot az indulásra mégse, sőt meghagyta, hogy reggelre készítsék a lovakat, Kolonich kapitánnyal könnyű vadászatra indul. Bertóthy uram a dolgok ily nyugalmas rendeződése láttán ugyancsak megkönnyebbült, addig nem is mert nyugovóra térni, míg a legények vissza nem tértek a Telegdi portá-

ról, de még utána is fenn maradt néhány éjjeli bagoly mulatozóval, és már rendesen pitymallott, mire ágyba került: úgy látszott, a nagy kő súlyát, mi legördült szívéről, nehéz borok testbe eregetésével próbálta pótolni.

Mindezekről azonban mi, kik nem voltunk közvetlenül érintve a dologban, csak másnap értesültünk. Amint a két lovas megindult a Telegdi-házhoz, Nádasdy úr egy kézmozdulattal elbocsátá Bertóthy uramat, és maga is készülődött, hogy kíséretével elhagyja a termet, ám ekkor a megkönnyebbült felismerés, miszerint az estnek itt vége, és kalandom sikerrel zárul, óvatlanná tett. Balga fővel az övemen lógó kulcsosomón már a kis ajtócskához való után kezdtem tapogatózni, túlságos hévvel is, mert valahogyan leoldódott, és a kövezetre pottyant.

Sejtettem azonnal, hogy nem maradok tovább észrevétlen, nem is lett ez másképp, mert mindenki odakapta a fejét, rögtön ketten is ugrottak, rohantak hozzám, azt sem nézték, ki vagyok, csak megragadtak kétoldalról, és már vittek is, oly sebesen, hogy lépni se tudtam, a lábam a törzsemtől hátra maradva csúszott a padlón. Aztán megemeltek, és mint egy teli zsákot, lezuttantottak elé. A nagyságos úr az orcámba tekintett, és rögvést megismert, mert egészen felengedett az arca, és szeméből eltűntek a nyársak. Azért a hangja maradt a régi, szigorú:

– Azt mondták nékem, nyomod az ágyat, erre itt találunk. Mi végre?

Okosat erre nem volt mit felelni, butát meg minek, lehajtott fejjel hallgattam inkább.

Csakhogy a nagyságos úr nem az a fajta férfi volt, akit válasz nélkül lehet hagyni.

– Emeld meg a fejed, ha előttem állsz! Kérdeztem valamit!

Akkor megtapasztaltam, hogy az embernek mégiscsak jutnak eszébe dolgok, kívált, ha elég kitartóan firtatják. Nékem is lassan az elmémbe kúszott a válasz:

– A ládikák... miatt... azokra lettem kíváncsi... mi lehet bennük.

A homlokára szaladt ráncok mutatták, mennyire meglepődött. Elgondolkodva tekintett reám.

– Szóval a ládikák miatt... – ismételte tú-

nódve, én pedig csodálkozva konstatáltam magamban, hogy valóban az előttem álló arcába kell nézni, mert így elkaphattam, amint valami felcsillan a szemében, és még rá egy elégedett kis mosoly is megjelent a szájaszögletében, mintha arra gondolna, ha annak idején apjaura, Nádasdy Tamás érkezik meg hasonló ládikákkal, bizony ő is kiszökött volna a betegszobából, meglesni, mi lehet bennük!

Annyit azért láttam, ebből olyan nagyon nagy baj már nem lehet, és nem is csalt meg az előérzetem.

– Hány éves vagy most, Bálint?

– Tizenhárom, nagyságos uram.

– Az már valami! Ennyi idős koromban engem már vittek csatateret, halottat nézni! Lehet, néked is hamarost sort keríthetünk rá, tán még előbb is, mint gondolnánk!

Töprengve nézett maga elé, talán Pápára, meg Maróthy várkapitányra fordult az elméje. De hamar odahagyta, és meglegyintette a képem:

– No, majd üzenek érted, most eridj aludni!

Bizony, erre mondják azt: „Könnyű mondani, nehéz cselekedni”, mégpedig jó okkal, hiszen a helyemben is ki tudott volna álmodni mély, pihentető álmot? Ha túlon túl sok újdonságos dologban vesz részt, a test még nincsen kész a pihenésre, de legfőképp az elme az, mi ugyancsak zsiborog a fejben: egyik oldalamról a másikra henteredtem, az összes átélt kép százszor is elvonult előttem, míg végül nagy nehezen elnyomott az álmom, de már kakasszóra kipattant a csipa a szememből, és amint kitártam az ablakot, a jó illatú, májusi kora reggelben pótanyámat látám, amint éppen a nagykapu felé igyekszik. Nem volt nála cipelni való dolog, de valami fehérlett a karján. Más tán furcsállta volna, de én ismertem már nénemet, tudtam jól, mit csinál: mielőtt még dolga után nézne, kiset a várból, hogy a betegségben viselt, hideglelés ingemet a szélnek adja, kitegye valahol a határban egy bokorra, hadd sodorja le a fuvallat onnan, aztán viheti az amerre akarja, még az országból is ki, a nyavalyám emlékével együtt. Amint ott az ablakban állva távolodó alakja után néztem, szakasztott olyan érzés fogott el, mint amikor a tőle nékem kül-

dött ételt kanalazgattam, melegség támadt a szívem tájékán, még a torkomig is fölment, reszelte erősen. Hanem kis idő teltével csak magamhoz tértem, és kapva az alkalmon, hogy tiszta a levegő, rögvest futottam Balázshoz, beszámolni róla, mik történtek még azokon kívül, amiket maga is látott.

Tán mondani se kéne, az elbeszélte dolgok az ő fejből is hamar kiverték az álmot, így az átélt kalandok és a jövőre biztató reményei úgy felpezsdítették bennünk a vért, hogy nem ülhettünk ölbe tett kézzel. Cimborám még tegnap elkunyerált az egyik hazatért víztől egy horpadt mellvértet, így aztán kissé hátrébb ballagtunk az udvarban, egy fűrészbakra felkötöttük a páncélt, és kezdtünk rá lódózni nyállal. Amint valamelyikünk talált, és a vért nagyot koppant-zörrent, hangos ovációval ünnepeltük a pompás lövést. Talán túlzásba vitt hangossággal is, mert kis idő teltével kivágódott az egyik ablak és Bertóthy uram feje tűnt elő. Először meg sem ösmernénk, hogy ő az, megálltunk a nyíllövessel és álmélkodva néztünk fölfelé.

Mindez azért, mert előre felkészítve magát másnapos fejfájás ellen, kitudakolta néneamtől a megfelelő orvosságot: kevés ecetbe áztatni bodzavirágot, egy rongyot mártsunk a lébe, és amint lefekszünk, kössük homlokunkra. Bertóthy uram a jótanácsot megfogadva így is cselekedék, így aztán reggelre kelve elmondhatatlan amint kinézett: a bodza fonnyadt-féle szára-virága a kendőre odatapadva, mintegy díszként keretezé fejét. Amint kicsapta az ablakot, úgy néztem, nem csak a haja, kedélye is igen borzas.

– A ménkű, hogy üssön belétek, ördögfaty-tyak, mifélet lármaztok odalenn!?!?

És még az öklét is rázta hozzá, hogy tüstént hagyjuk abba.

De bizony, nem hiába olvastam valami tudós könyvben, miszerint alsógyatyában latrinára futva nem lehet parancsokat osztogatni: csakígy volt ez most is, és még annál rosszabb lett a helyzet, minél hevesebben magyarázott, mert ilyenkor a homloka körül táncikáló bodza darabok kötötték le figyelmünket, szavainak értelmére nemigen füleltünk. Csakhogy még más is jött hozzá, mert

ugyan Bertóthy uramnak igen nagy respek-
tusa vala előttünk, tiszteltük őt, és olykor fél-
tük is hirtelen természetét, ezúttal mégsem
bírtunk magunkkal: az már homályos előt-
tem, hogy vajon Balázsból vagy belőlem puk-
kant-e ki elsőként a nevetés, de azon nyom-
ban átragadt a másokra is, kezdetben csak
dűlöngéltünk tőle, akárha részegek lennénk,
de a végén már annyira kellett nevetnünk,
hogy ledőlünk a földre, a könnyünk folyt,
úgy henteregtünk, ha nyomban agyonütnek
érte, se tudtuk volna abbahagyni.

Ellenben Bertóthy uram nemigen tudta de-
rűs oldaláról szemlélni a dolgot, sőt, igen fel-
dühödhetett, mert nagy rössel vágatott lefe-
lé, hogy bennünket megregulázzon. De jobb
lett volna néki, ha nem teszi, mert az istálló
felől akkor vezették elő a lovakat, és Nádasdy
nagyságos úr éppen kilépett vendégével a
tornácra. Amint meglátta Bertóthy uramat,
egészen visszadöbbsz:

– Hát kelmed meg mit maskarázik itt, ami-
kor mindenki készülődben?

Hanem azonmód eszébe is ötlött valami,
mert hamar más beszédre váltott:

– Különben épp alkalmas, hogy látom ke-
gyelmed, a kis Vértessy Bálintról úgyis akar-
tam szólni kelmeddel! Kezd néki ifjonti kiál-
lása lenni, és ha ügyelünk rá, apja-féle vitéz
válhat belőle! Kegyelmed sokat látott katona,
és olyan ember kell mellé, ki nem csak kísér-
geti, de meg is tudja védeni, ha meleg helyzet
támadna körülötte. Mert azt akarom, hogy a
következő hadba vonuláskor utánunk jönné-
nek, aztán, ha az ütközet Isten segedelmével
sikerrel lezárult, kicsit körbevezetné, hadd
ösmerkedjék a hadi dolgokkal! Szerelje föl a
gyereket tőrrel, karddal, nyíllal, de puskát,
pisztolyt még ne adjon néki, annak később
lesz ideje! Megértett mindent kelmed?

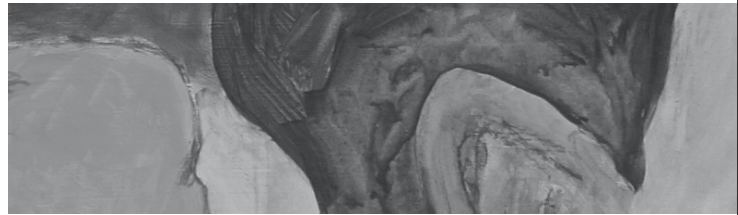
Bertóthy uram kihúzta magát, ahogy kato-
nához illik: – Megértettem, nagyságos úr!

Arról bölcsen hallgatott, hogy épp engem
indult megnyakalni.

Hanem akkor senki még csak nem is sej-
tette, talán az egy Nádasdy Ferencen kívül,
mily hamarost eljő az ideje a hadba vonulás-
nak. Mert alig kaptam meg Bertóthy uram-
tól az összes fegyvert, mi számomra rendel-

ve volt, néhány napra rá máris futár érkezett
Nádasdy nagyságos úrhoz, mégpedig egye-
nest császár öfelsége testvéröccsétől, Mátyás
főhercegtől, ki erősen kérte urunkat, embere-
it összegyűjtve csatlakozzon Schwarzenberg
generális hadához, mivel Pápán oly nagy
zűrzavar és felfordulás támadt, hogy ott
mással, mint fegyverrel rendet tenni nem le-
het többé.

Nádasdy úr a tőle megszokott eréllyel in-
tézett mindent, és még két napba sem tel-
lett, mikor már Bertóthy urammal azon kap-
tuk magunkat, hogy majdcsak magunkban
lézengünk a várban: a megszokott személy-
zetten, őrségen kívül mind elmentek „vere-
kedni”, amint azt Bertóthy uram szerette
mondogatni, mi meg csak vártunk, egyre fo-
gyatkozó türelemmel, és már vagy tíz nap is
eltelt, mikorra Nádasdy úr üzent, indulha-
tunk végre.

Amikor eljött a búcsú napja, néném nem si-
ránkozott, nem tördelte a kezét, tartotta ma-
gát, de azért látszott, igen aggódik, én meg
nem értettem, miért, hisz baj engem nem ér-
het, akkor meg mi oka lenne a féltésre, nem-
hogy velem örülne, bele se gondoltam, mibe
is indulok, csak a kaland édes ízét éreztem a
számban. De fiatal, forró fővel hogyan is ju-
tott volna eszembe a mondás, miszerint, ha
Isten felépíti a templomát, ahhoz az ördög
nyomban hozzáragasztja a maga kápolnáját,
messze elkerültek az ily borús elmélkedések,
gondtalan, víg lélekkel pattantam nyeregbe,
és mikorra fenn ültem, mellettem Bertóthy
uram elrikkantotta magát:

– Nosza, fiatalúr, onnan már csak mi hiány-
zunk!

Amint az éveken át visszafelé nézek, ma is
tisztán látom, amint kilovagolunk a lebocsá-
tott függőhídon, aztán a gyeplőt nekiereszt-
ve, a meleg, napfényes réten keresztül meg-
indulunk Pápa felé.